

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Programma

VN-verdrag

Onbeperkt meedoen!

Implementatie VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap

Programma

VN-verdrag

Onbeperkt meedoen!

**Implementatie VN-verdrag inzake de
rechten van mensen met een handicap**

Inhoud

	Inleiding	5
1.	Drempels bij meedoen	7
2.	Naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen	11
3.	Aanpak op zeven terreinen	15
	Bouwen en Wonen	15
	Werk	18
	Onderwijs	19
	Vervoer	21
	Participatie & toegankelijkheid	23
	Zorg en ondersteuning	26
	Rijk als organisatie	28
4.	Samen concrete stappen zetten	31
5.	Monitoring	38
6.	Planning	40

Inleiding

In Nederland hebben ongeveer 2 miljoen mensen een beperking. Veel van hen lopen dagelijks letterlijk en figuurlijk tegen obstakels aan. En dat is onwenselijk. Het mag niet zo zijn dat mensen belemmerd worden in hun kansen om mee te doen aan de samenleving.

Het kan gaan om een simpele drempel voor een deur. Eentje waardoor je bijvoorbeeld op zoek moet naar een andere winkel waar je wel naar binnen kan. Waar je je wel welkom voelt. Of het gaat om zelfstandig van “A” naar “B” reizen. Dit wil je graag zelf organiseren, maar dan moeten de drempels bij het instappen in de bus of de trein wel weggenomen zijn en heb je goede informatie over jouw reis nodig.

Meerdere obstakels bij elkaar kunnen ervoor zorgen dat mensen zich soms afvragen: hoor ik er wel bij? Het steeds moeten vragen om hulp, om ‘gunsten’, vergroot het gevoel van afhankelijkheid.

Mensen met een beperking willen zoveel mogelijk zelf de regie over hun eigen leven houden.¹ Wij willen dat mensen met een beperking kunnen meepraten als zij dit wensen. Zeker als het gaat om oplossingen die de samenleving toegankelijker maken en meedoen vergemakkelijken. Beperking of niet, anno 2018 wil je kunnen meedoen in de samenleving en niet anders of speciaal behandeld worden.

We willen een merkbare verbetering realiseren voor mensen met een beperking. Dat vraagt om een andere manier van denken en doen bij overheden, bedrijven en organisaties. Waar partijen achterblijven, ondernemen we actie, bijvoorbeeld door voorlopers in contact te brengen met achterblijvers.²

Met zeven actielijnen (Bouwen en Wonen, Werk, Onderwijs, Vervoer, Participatie & Toegankelijkheid, Zorg en Ondersteuning, Rijk als organisatie) willen we concrete stappen verder zetten. Dat doen we samen met gemeenten, sectoren, maatschappelijke organisaties en natuurlijk mensen met een beperking zelf.

Een toegankelijke en inclusieve samenleving bereik je niet met één druk op de knop in Den Haag. Er is een landelijke beweging nodig richting meer toegankelijkheid en participatie. Hiervoor werken we actief samen met bestuurlijke partners de Alliantie, VNG en VNO-NCW en MKB-Nederland, die in het afgelopen jaar gestart zijn met hun plannen om mensen met een beperking meer in de samenleving te laten meedoen. We bouwen verder op goede plannen en initiatieven die er al zijn. En zetten waar nodig nieuwe concrete stappen om tot verdere verbeteringen te komen. Om deze beweging te ondersteunen, laten we inspirerende voorbeelden zien en helpen we om concrete initiatieven groter te maken en breder te verspreiden. Ook vertellen we de verhalen van mensen die hierin het voortouw nemen.

Het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap is de basis voor dit actieprogramma. Nederland heeft dit verdrag in juli 2016 geratificeerd. Het verdrag moet zorgen voor een betere positie van mensen met een beperking in de samenleving. Want mensen zijn allemaal verschillend maar wel gelijkwaardig, en iedereen moet gewoon onbeperkt mee kunnen doen.

---

¹ Jaarrapportage ‘VN-Verdrag handicap in Nederland 2017’, College voor de Rechten van de Mens

² Regeerakkoord Rutte III ‘Vertrouwen in de toekomst’ d.d. 10 oktober 2017, p. 15

1.

Drempels bij meedoen

Analyse en context

Uit de verhalen van mensen met een beperking blijkt dat er op tal van gebieden in het leven nog drempels zijn die het meedoen in de weg staan. Het doel van dit programma is hierop een merkbare verbetering te realiseren. Het gaat in Nederland om circa 2 miljoen mensen. Sommigen hebben een zichtbare beperking, zoals iemand in een rolstoel of iemand met een blindengeleidehond of taststok. Er zijn ook veel onzichtbare beperkingen. Denk aan een licht verstandelijke beperking, dyslexie of autisme. Dit programma maakt een verschil voor al deze mensen: jong en oud, hoog- en laagopgeleid, in hoge mate zelfredzaam of juist grotendeels zorgbehoevend.

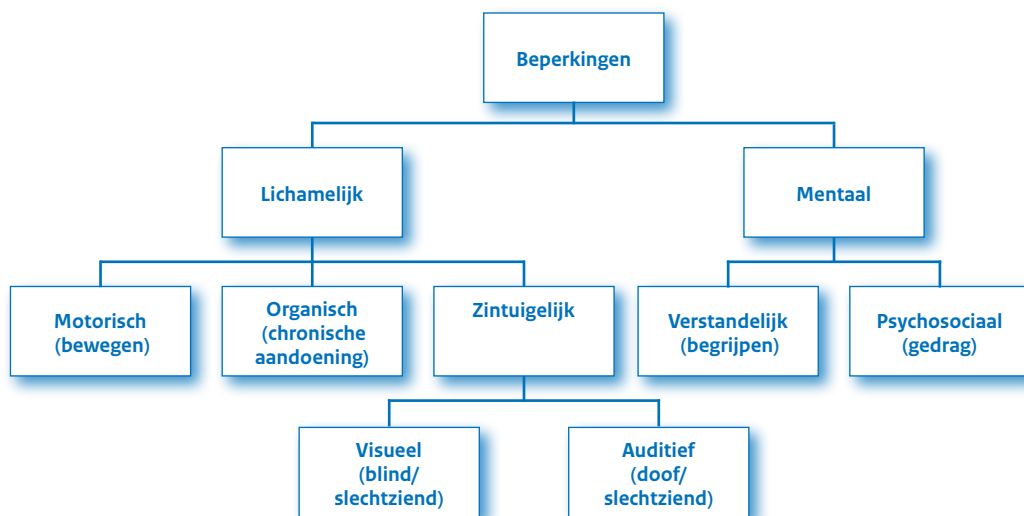
Grote diversiteit beperkingen

Deze diversiteit maakt het lastig om een definitie te geven van het woord 'beperking'. Een definitie kan bovendien stigmatiserend werken.

De essentie is dat dit programma gaat over alle beperkingen (zie ook afb. 1). Het Verdrag zelf hanteert immers ook deze brede en doelgroepoverstijgende blik, en maakt hierin geen onderscheid.³

---

³ In preambule van het VN-Verdrag staat: "Erkennend dat het begrip handicap aan verandering onderhevig is en voortvloeit uit de wisselwerking tussen personen met functiebeperkingen en sociale en fysieke drempels die hen belet ten volle, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving."

Afb. 1 – Diversiteit beperkingen WHO-ICF (2001), bewerking Mulier Instituut

Een brede blik op drempels

Drempels zijn er op vele gebieden. Denk aan de fysieke omgeving, het onderwijs, de arbeidsmarkt, het (openbaar) vervoer. Maar het kan ook gaan om toegang tot informatie, de manier van communiceren en bejegening.

Het VN-Verdrag geldt voor al deze gebieden. Dat betekent dat alle publieke instellingen, organisaties en bedrijven in actie moeten komen. De eerste stap is bewustwording van bestaande drempels.

Waar het om gaat in concrete en alledaagse situaties:
Informatie kunnen opzoeken via toegankelijke websites, apps en portals
Informatie krijgen in heldere, begrijpelijke taal
Zo min mogelijk drempels bij bezoek aan restaurant, winkel, museum, concert, natuurgebied of festival
Zelfstandig met het openbaar vervoer kunnen reizen
Gelijke kansen op onderwijs en werk; je geaccepteerd voelen op school en de arbeidsmarkt
De mogelijkheid om zelfstandig te kunnen wonen

Binnen het programma hebben we aandacht voor verschillende typen beperkingen. Afhankelijk van de beperking kunnen mensen in het dagelijks leven immers ook verschillende typen drempels ervaren.

Cijfers over bestaande drempels

Onderzoeken laten zien dat mensen met een beperking gemiddeld minder deelnemen aan de samenleving dan mensen zonder beperking.

Soms komt dit voort uit eigen keuze of persoonlijke voorkeur. Toch geven de cijfers duidelijk aan waar mensen met een beperking tegen drempels aan lopen.

Verschillen tussen mensen met en zonder beperking:

74% van de algemene bevolking maakt regelmatig gebruik van voorzieningen in de eigen omgeving of wijk. Bij mensen met een lichamelijke beperking ligt dit percentage op 66% en bij mensen met een verstandelijke beperking op 40%.
(Nivel participatiemonitor 2008 – 2016, april 2018)

Mensen met een beperking sporten minder dan mensen zonder beperking. Cijfers over wekelijks sporten en lidmaatschap van een sportvereniging laten samengevat een verschil zien van circa 15 procentpunten.
(RIVM drijfveren en belemmeringen bij sporten, 2017)

61% van de algemene bevolking maakt regelmatig gebruik van het openbaar vervoer versus 54% van de mensen met een lichamelijke beperking en 44% van de mensen met een verstandelijke beperking.
(Nivel, participatiemonitor 2008 – 2016, april 2018)

70% van de algemene bevolking heeft betaald werk. Bij mensen met een lichamelijke beperking ligt dit percentage op 29% en bij mensen met een verstandelijke beperking op 35%.
(Nivel participatiemonitor 2008 – 2016, april 2018).

Uw gedrag in het stadhokje

Uw gedrag in

2.

Naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen

Ambitie en doel van het programma

De ambitie van dit programma is dat mensen met een beperking meer naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving, net als ieder ander. Hoofddoel van het programma is dat mensen met een beperking merkbaar minder drempels gaan tegenkomen die het meedoen in de weg staan.

Deze ambitie deelt het kabinet met een groot aantal bedrijven en organisaties. Daarom wordt in de uitvoering en op bestuurlijk niveau met zoveel mogelijk partijen samengewerkt.

Specifieke ambities:

- De Alliantie van samenwerkende organisaties van mensen met een beperking of chronische ziekte geeft een impuls aan de inzet van ervaringsdeskundigheid bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid van overheden, instellingen en organisaties.
- De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) geeft de komende twee jaar een extra impuls aan initiatieven van gemeenten die zich richten op het onbeperkt meedoen van inwoners met een beperking. Dit onder meer door met 25 koplopergemeenten bestaande initiatieven groter en zichtbaarder te maken. Andere gemeenten kunnen hiervan leren en zich laten inspireren. Ook wil VNG de overige gemeenten ondersteunen bij hun stappen naar een inclusievere samenleving
- Ondernemingsorganisaties VNO-NCW en MKB-Nederland willen de bewustwording over het belang van toegankelijkheid vergroten. Daarnaast is het hun ambitie om de keuzemogelijkheden voor mensen met een beperking te verruimen en het inclusief denken in het bedrijfsleven te bevorderen. Het doel: 50.000 ondernemers bereiken.

Om de voortgang van het programma te kunnen volgen, ontwikkelen we een monitor (zie hoofdstuk 5). We beoordelen in de monitor de inzet op onze gezamenlijke ambitie, onder meer aan de hand van de vraag of mensen met een beperking zelf ervaren dat zij meer naar wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving. Ook houden we met de monitor vinger aan de pols bij de maatregelen in de actielijnen.

Op concrete gebieden aan de slag

De jaarrapportage 2017 van het College voor de Rechten van de Mens, waarbij ook mensen met een beperking zelf betrokken zijn geweest, vormde een belangrijke bron bij de keuze voor zeven actielijnen waarlangs het kabinet, samen met alle partijen en organisaties die daarbij betrokken zijn, de ambitie stapsgewijs wil verwezenlijken. De actielijnen zijn: Bouwen en Wonen, Werk, Onderwijs, Vervoer, Participatie & Toegankelijkheid, Zorg en Ondersteuning en het Rijk als organisatie.

Op deze actielijnen werken we aan het behalen van doelen.

1. Binnen de actielijn **Bouwen en Wonen** is het doel om de toegankelijkheid van gebouwen te verbeteren en te zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende geschikte woningen en woonvormen voor mensen met een beperking.
2. Binnen de actielijn **Werk** is het doel om mensen met een arbeidsbeperking meer kansen te geven op een reguliere baan, en zo bij te dragen aan een inclusieve arbeidsmarkt. Door het creëren van banen en het organiseren van passende ondersteuning. Bijvoorbeeld via scholing, jobcoaching en werkplekaanpassingen.
3. Binnen de actielijn **Onderwijs** is het doel dat alle kinderen toegang hebben tot het onderwijs en een aanbod krijgen dat bij hen past. Doel is ook dat ondersteuning en begeleiding beter vindbaar is voor leerlingen en studenten.
4. Binnen de actielijn **Vervoer** is het doel dat reizigers met een beperking steeds meer zelfstandig gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer en dat het doelgroepenvervoer verbetert. Dat vraagt onder meer om betrouwbare en toegankelijke informatievoorziening en meer aansluiting tussen openbaar vervoer en vormen van doelgroepenvervoer.
5. Binnen de actielijn **Participatie & Toegankelijkheid** is het doel op terreinen als sport, cultuur, bibliotheken, media en de verkiezingen meer kansen te bieden om mee te doen. Ook is het doel om stapsgewijs het aantal toegankelijk websites en apps te vergroten en informatievoorziening vanuit overheden en andere partijen toegankelijker en begrijpelijker te maken.
6. Binnen de actielijn **Zorg en Ondersteuning** is het doel om een goede toegankelijkheid en kwaliteit van zorg en ondersteuning te waarborgen, omdat dit voor mensen met een levensbrede en levenslange beperking een eerste randvoorwaarde is om mee te kunnen doen in de samenleving.
7. Binnen de actielijn **Rijk als organisatie** is voor de Rijksoverheid zelf het doel om binnen de inclusieve samenleving een toegankelijke organisatie te zijn. Dat betekent naast fysieke toegang tot de rijksgebouwen en toegang tot websites, informatie en systemen dat het Rijk als werkgever openstaat voor iedere werknemer.

Deze zeven actielijnen zijn geen uitputtende samenvatting van de thema's waarop in Nederland het VN-verdrag wordt uitgevoerd. Op tal van overige thema's worden ook initiatieven ondernomen. De inzet op die overige thema's zal ook terug te zien zijn in rapportages over de inzet van Nederland op het VN-verdrag.⁴ Met de zeven actielijnen kiest het kabinet richting om op zeven gebieden concrete doelen neer te zetten en merkbare verbeteringen voor mensen te realiseren.

Inzet op de korte en lange termijn

De opdracht waar het VN-Verdrag ons als samenleving voor plaatst, is niet in één dag afgerond.⁵ Aan de ene kant vraagt deze opdracht van ons dat we voor de korte termijn doelen stellen en concrete stappen zetten. Aan de andere kant is het nodig dat wij duurzaam bewust blijven van de opdrachten uit het VN-Verdrag, oog hebben voor de lange termijn en het gesprek blijven voeren over de thema's die mensen met een beperking zelf aandragen. Wij beseffen ons namelijk dat het volledig realiseren van de ambitie verder reikt dan de duur van dit programma. "Nothing about us without us", een belangrijk uitgangspunt in het VN-verdrag, staat daarbij centraal in de uitvoering van de acties voor de korte termijn en de dialoog over de lange termijn. Over de manier waarop we dit organiseren staat meer in de uitvoeringsstrategie (hoofdstuk 4).

---

4 Het gaat hier om een jaarlijkse voortgangsrapportage toegezegd aan de Tweede Kamer en een periodieke internationale rapportage aan het VN-Comite voor dit VN-verdrag.

5 Memorie van Toelichting Goedkeuringswet Verdrag p.11: "Het verdrag geeft aan dat er continu moet worden gewerkt aan (verdere) progressieve verwezenlijking."

3.

Aanpak op zeven terreinen

Actielijnen van het programma

Kern van de maatregelen in de actielijnen weergegeven

In deze paragraaf beschrijven we op elke actielijn de belangrijkste stappen die we zetten om onze doelen te behalen. Dit is niet de volledige weergave van de inzet op bepaalde thema's. Maar de actielijn geeft wel de kern van de maatregelen weer van waar wij gezamenlijk met alle betrokkenen stapsgewijs naar toe willen werken en waarop we de resultaten monitoren (zie hoofdstuk 5).

Meer bewustwording als algemene prioriteit

Meer bewustwording creëren over drempels waar mensen tegenaan lopen is een algemene prioriteit in alle actielijnen. Daarbij hoort ook het stimuleren van overheden, bedrijven en organisaties om mensen met een beperking bij het creëren van oplossingen voor meer toegankelijkheid te betrekken. Stapsgewijs moet het VN-Verdrag zodoende meer in het DNA terecht komen van overheden, bedrijven en organisaties.

Bouwen en Wonen

Het doel binnen de actielijn Bouwen en Wonen is om de toegankelijkheid van gebouwen te verbeteren en te zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende geschikte woningen en woonvormen voor mensen met een beperking. Met het Actieplan Toegankelijkheid voor de bouw heeft de minister van BZK een beweging in gang gezet om hier verbetering in te brengen. Het gaat hierbij om zowel nieuwbouw als om bestaande bouw. Daar waar bij nieuwbouw vanaf de start van het bouwproces rekening gehouden kan worden met goede toegankelijkheid, geldt voor bestaande bouw dat verbouw of renovatie een natuurlijk moment is om ook goed naar de toegankelijkheid van een gebouw te kijken.

Uitgangspunt bij het verbeteren van de toegankelijkheid van gebouwen is om dit in eerste instantie te doen op basis van vrijwillige afspraken tussen partijen, binnen de kaders van de bestaande wet- en regelgeving. De minister van BZK geeft daarbij aan dat wanneer onvoldoende voortgang wordt geboekt, bezien zal worden of het nodig is om over te gaan tot aanvullende wet- en regelgeving. Bijvoorbeeld gericht op het verbeteren van de toegankelijkheid bij renovatie of verbouw van voor publiek toegankelijke gebouwen.

Behalve de toegankelijkheid van gebouwen is ook goede toegankelijkheid van de woon- en leefomgeving essentieel voor een inclusieve samenleving. Het zorg dragen hiervoor is grotendeels een lokale- en sectorale verantwoordelijkheid. Het kabinet creëert hiervoor de randvoorwaarden.

Concrete maatregelen in de actielijn Bouwen en Wonen richten zich onder andere op:

1. Eenduidige richtlijnen voor toegankelijk (ver)bouwen

Als onderdeel van het actieplan Toegankelijkheid voor de bouw wordt gezamenlijk met de sector, de VNG, ervaringsdeskundigen en hun vertegenwoordigende organisaties een eenduidige en breed gedragen richtlijn voor toegankelijk bouwen en verbouwen ontwikkeld. Alle bij het actieplan betrokken partijen hebben aangegeven dat het op dit moment aan zo'n eenduidige en breed gedragen richtlijn ontbreekt en dat het belangrijk is dat die er komt. Met deze eenduidige richtlijn wordt het voor iedereen die betrokken is in het ontwikkel- en bouwproces duidelijk wanneer een gebouw goed toegankelijk is en welke maatregelen daarvoor in bestaande of nieuw te realiseren gebouwen getroffen moeten worden. Belangrijk is dat deze richtlijn goed wordt ontsloten, zodat iedereen er gebruik van kan maken.

-
- **Planning** is deze richtlijn in de komende twee jaar (2018 – 2019) te ontwikkelen.
-

2. Stimuleren van voldoende geschikte en beschikbare woningen

De meeste mensen met beperkingen, waaronder ook ouderen, blijven het liefst zo lang mogelijk in hun eigen huis in hun vertrouwde buurt wonen. Hiertoe is het van belang dat zij in een geschikte woning (kunnen) wonen en er nieuwe woonvormen beschikbaar komen. De mate waarin mensen met een beperking zelfstandig kunnen (blijven) wonen is echter afhankelijk van veel verschillende factoren. Naast de geschiktheid van de woning speelt bijvoorbeeld de benodigde zorg, het sociale netwerk en de aard en intensiteit van de beperkingen een rol.

Op lokaal niveau kan het verschil worden gemaakt om effect voor bewoners met een beperking te realiseren. Lokaal kan een overzicht van de vraag en het aanbod worden opgesteld. Vervolgens kunnen gemeenten op basis daarvan afspraken maken met woningcorporaties, marktpartijen, zorgaanbieders en burgers over het realiseren van een voldoende passend woningaanbod voor mensen met beperkingen. Daarnaast kunnen gemeenten wonen met zorg onderdeel laten zijn van hun woonvisie en daarbij expliciet aangeven wat zij van woningcorporaties verwachten, om vervolgens deze verwachting vast te leggen in concrete prestatieafspraken, ook met de huurdersorganisaties. Het Rijk zal lokale partijen hierbij stimuleren en ondersteunen.

De stimulering en ondersteuning door het Rijk vindt plaats via de actielijn wonen en zorg die de ministers van BZK en VWS binnenkort aan de Tweede Kamer zullen sturen. Deze actielijn maakt zowel onderdeel uit van het programma Langer Thuis van de minister van VWS als van de Woonagenda die de minister van BZK samen met een groot aantal organisaties heeft gepresenteerd.

3. **Onderzoek naar extra toegankelijkheidseisen in het Bouwbesluit voor nieuwbouwappartementen**

De minister van BZK zal naast de in het actieplan Toegankelijkheid voor de bouw opgenomen acties, bezien of het mogelijk en wenselijk is om in het Bouwbesluit een aantal extra toegankelijkheidseisen te stellen aan nieuwbouwappartementen. De minister zal ook bezien of het mogelijk en wenselijk is om bij zorgwoningen de aanwezigheid van een buitenruimte (balkon, tuin) verplicht te stellen.

4. **Inventarisatie knelpunten toegankelijkheid van de openbare ruimte.**

De verantwoordelijkheid voor een toegankelijke openbare ruimte ligt vooral op het lokale en regionale niveau. Behalve gemeenten kunnen ook ondernemers in de goederen- en dienstensector hierbij een belangrijke rol vervullen, net zoals de gebruikers zelf. Niet altijd is duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is en vaak zijn betrokkenen zich niet bewust van de ontoegankelijkheid en de gevolgen daarvan voor mensen met een beperking. Het kabinet zal daarom in samenwerking met de VNG overleg organiseren met betrokken partijen, met uiteraard ook een belangrijke rol voor mensen met een beperking zelf. Doel van het overleg is om beter in kaart te brengen welke problemen er zijn rondom toegankelijkheid van de openbare ruimte en te verkennen welke oplossingen daarvoor mogelijk zijn.

Aantal goede voorbeelden op het gebied van bewustwording en het bevorderen van deskundigheid op het gebied van toegankelijkheid:

- De Branchevereniging Nederlandse Architectenbureaus ontwikkelt een masterclass 'Design for all' voor architecten en opdrachtgevers. Bouwend Nederland neemt deze masterclass op in haar Academie.
- De minister van BZK organiseert in de tweede helft van 2018 samen met de Rijksbouwmeester een bijeenkomst met universiteiten en hogescholen over aandacht voor toegankelijkheid in lesprogramma's.
- "In de gebouwen van Utrecht moet iedereen kunnen doen wat hij/zij volgens de bestemming komt doen." Dat is de ambitie van de Utrecht Standaard Toegankelijk, die de gemeente heeft ontwikkeld om aandacht voor toegankelijkheid in ontwikkelprocessen bij onderhoud, renovatie of bouw te verankeren. De Standaard is een voorbeeld van bewustwording en deskundigheidsbevordering, die breder in de bouwsector kan worden verspreid.
- De Speeltuinbende adviseert, met een testteam van kinderen met en zonder beperking, speeltuinen over het beter toegankelijk maken van de speeltuinen voor alle kinderen. De Speeltuinbende komt voort uit een initiatief van de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind.

Werk

Mensen met een beperking hebben meer dan twee keer zo vaak geen werk als mensen zonder beperking, en ervaren onvoldoende ondersteuning bij het vinden en behouden van werk. Binnen de actielijn Werk is het daarom het doel om mensen met een arbeidsbeperking meer kansen te geven op een reguliere baan, en zo bij te dragen aan een inclusieve arbeidsmarkt. Het kabinet bouwt hiermee voort op de lopende inzet voor een inclusieve arbeidsmarkt. Bij deze opgave werkt het kabinet nauw samen met gemeenten, het UWV, de Landelijke Cliëntenraad, IederIn en sociale partners (vakbonden, AWWN, VNO-NCW, MKB). Concrete maatregelen richten zich op:

1. Meer werkgelegenheid

De regering, werkgevers en werknemers hebben in het 'Sociaal Akkoord 2013' afspraken gemaakt voor meer werkgelegenheid voor mensen met een arbeidsbeperking.

Mijlpalen:

- Werkgevers in de sector overheid moeten via jaarlijks oplopende stapjes 25.000 extra banen in 2024 realiseren.
  - Werkgevers in de marktsector moeten via jaarlijks oplopende stapjes 100.000 extra banen realiseren in 2026 realiseren.
-

Indien de afgesproken aantallen niet worden gehaald, treedt de quotumregeling in werking. Wat betreft beschut werk geldt per gemeente een jaarlijkse doelstelling.

Het kabinet vindt het van belang dat mensen met een beperking die nu nog aan de kant staan meer kans op werk krijgen, bij voorkeur regulier werk en als dat niet mogelijk is beschut werk. Het kabinet wil dit bevorderen door invoering van het instrument loondispensatie in de Participatiewet. Voor werkgevers komt er zo een eenvoudiger instrumentarium om mensen met een beperking in dienst te nemen. Voor werknemers gaat werken met loondispensatie van meet af aan lonen. Vrijkomende middelen worden ingezet voor meer ondersteuning door gemeenten aan mensen met een beperking richting werk. Op 26 april is uitgebreid met de Tweede Kamer gesproken over de hoofdlijnennotitie loondispensatie van 27 maart 2018.⁶ Tijdens dit debat heeft de Kamer op verschillende punten gevraagd om een nadere verkenning, vooruitlopend op de voorbereiding van het wetsvoorstel. Momenteel wordt gewerkt aan deze uitwerking. Hierbij zal het kabinet met alle betrokken partijen, waaronder cliëntenorganisaties, bekijken op welke wijze dit instrument het beste kan worden vormgegeven.

2. Verbeterde werknemersdienstverlening

Voor mensen in arbeidsongeschiktheidsregelingen is het vaak moeilijk om weer zelfstandig duurzaam werk te vinden. Voor sommigen sluit de opleiding niet aan op het beschikbare banenaanbod. Daarom komt er 30 miljoen euro meer beschikbaar voor persoonlijke dienstverlening van de UWV aan personen met een uitkering in de WGA en Wajong. Ook komt er 30 miljoen euro beschikbaar voor een experiment met scholing dat kan bijdragen aan werkhervatting. Daarnaast is eind 2017 een project gestart door koepels van scholen voor voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs, werkgevers en gemeenten met als doel de samenwerking in de regio te verbeteren zodat de overgang van school naar werk beter verloopt. Het project duurt tot eind 2019.

---

6 Kamerstukken II, 2018-2019, 34352, 98

3. Verbeterde werkgeversdienstverlening

Werkgeversdienstverlening op regionaal niveau is van groot belang om werkzoekenden met een afstand tot de arbeidsmarkt en werkgelegenheid bij elkaar te brengen. Hiervoor maken de regionale werkbedrijven afspraken. Het programma 'Matchen op Werk' richt zich op de coördinatie van werkgeversdienstverlening in de arbeidsmarktregio's. Na de zomer informeert de Staatssecretaris van SZW de Tweede Kamer over de voortgang van dit programma. Specifiek op het terrein van de zorg draagt het Actieprogramma Werken in de zorg eraan bij dat mensen met een beperking door middel van begeleiding door het UWV en gemeenten meer kans hebben op werk in de zorg.

4. Verbeterde verstrekking van werkvoorzieningen

Voorzieningen op het werk zoals een doventolk, jobcoach of werkplekaanpassingen kunnen werknemers met een beperking ondersteuning bieden om duurzaam aan de slag te blijven. In de praktijk blijken er knelpunten te zijn bij de inzet van werkvoorzieningen. Daarom willen we scherper in beeld brengen wat de knelpunten zijn en welke oplossingen hiervoor nodig zijn. UWV heeft een speciaal team samengesteld om verbeteringen tussen nu en eind 2019 te realiseren.

Concrete voorbeelden op het gebied van Werk:

- Er komt één front office bij UWV voor tolkvoorzieningen. Een wetsvoorstel dat dit regelt wordt medio 2018 ingediend bij de Tweede Kamer. Ervaringdeskundigen en belangenorganisaties worden betrokken bij de uitvoering van het voorstel.
- Het College voor de Rechten van de Mens constateert dat voor een deel van de doelgroep begeleiding van een jobcoach essentieel is. Het kabinet vindt persoonlijke begeleiding ook een belangrijk instrument om mensen met een arbeidsmarkt te ondersteunen. Gemeenten en UWV kunnen jobcoaching inzetten. De Programmaraad heeft de brochure "aan de slag met jobcoaching" uitgebracht. Het Ministerie van SZW monitort de inzet van jobcoaching in het kader van de Participatiewet.

Onderwijs

Binnen de actielijn Onderwijs is het doel dat alle kinderen toegang hebben tot het onderwijs en een aanbod krijgen dat bij hen past. Doel is ook dat onderwijsondersteuning en begeleiding beter vindbaar is voor leerlingen en studenten. Een goed werkende systematiek voor passend onderwijs kan hieraan bijdragen.

Maatregelen binnen de actielijn gaan zich richten op:

1. [Het in kaart brengen en verminderen van drempels van leerlingen en studenten op het gebied van de toegankelijkheid en de invulling van het onderwijs.](#)
2. [Een verkenning samen met het veld hoe inclusiever onderwijs er uit zou kunnen zien.](#)
3. [Het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en zorg.](#)

Rondom het eerste en tweede onderdeel gaat het inhoudelijk om het volgende.

Primair en voortgezet onderwijs: doel hierbij is om voor ouders, scholen en leraren meer duidelijkheid te creëren over de betekenis van inclusiever onderwijs, stimuleren van samenwerking tussen verschillende scholen en meer mogelijkheden voor maatwerk creëren.

Middelbaar beroepsonderwijs: doel is om de extra ondersteuning voor iedereen die daar behoefte aan heeft in de praktijk verder te verbeteren, onder meer door verbeterde bekendheid en vindbaarheid van de ondersteuning.

Hoger onderwijs: doel is dat de informatievoorziening aan studenten en de begeleiding op hogescholen en universiteiten verbetert.

We starten op deze onderdelen de volgende dialogen en pilots:

Dialogen in het onderwijs:

- **In het primair en voortgezet onderwijs** start een dialoog met scholen, samenwerkingsverbanden, zorgorganisaties, ouders en leerlingen. Het doel is om in de zomer van 2019 met elkaar een agenda vast te stellen van de te zetten vervolgstappen.
- **In het MBO** betreft de minister van OCW het Jongerenpanel FNO, JOB, de MBO-raad, MBO-instellingen, MBO-studenten en VWS bij het verkennen van de drempels waar studenten tegen aanlopen bij het studeren op het MBO. Bijvoorbeeld op het gebied van informatievoorziening en begeleiding.
- **In het hoger onderwijs** bespreken de Vereniging Hogescholen, VSNU, studentenbonden ISO en LSVb, VNG, Handicap + Studie en het ministerie van OCW in het voorjaar van 2018 de knelpunten, stellen vast wat beter kan en komen op basis van deze analyse en bevindingen tot een gezamenlijke aanpak.

Experiment geïntegreerde onderwijsvoorzieningen:

- Er zal de komende jaren worden ingezet op meer geïntegreerde voorzieningen die binnen een school meerdere onderwijssoorten aanbieden. Concreet zal er in het schooljaar 2018-2019 een experiment starten waarmee de wettelijke belemmering is weggenomen leerlingen van speciale en reguliere scholen geïntegreerd onderwijs te bieden. Per 1 augustus 2018 maken we dit voor een eerste groep van maximaal 10 initiatieven mogelijk, Het schooljaar daarna kan het aantal initiatieven worden uitgebreid (naar maximaal 20) indien daar belangstelling voor is. Scholen en onderwijsraden zijn betrokken bij de opzet van het experiment. De effecten op de kwaliteit van de onderwijssteuning onderwijs en de toegankelijkheid van de voorziening in de regio wordt gevolgd.

Pilot (na)begeleiding MBO:

- Jongeren met een beperking verdienen aandacht in de (na)begeleiding om studiesucces en een duurzame plek op de arbeidsmarkt te waarborgen. In de loop van 2018 worden pilots in de regio uitgezet, waarin wordt geëxperimenteerd met deze domein-overstijgende nabegeleiding.

Het derde onderdeel wordt voor de zomer verder uitgewerkt. Voor de zomer zullen de minister van VWS en de minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media een brief aan de Kamer sturen met hun ambities voor de uitwerking van de opdracht in het Regeerakkoord om de aansluiting tussen onderwijs en zorg eenduidiger en eenvoudiger te organiseren. Daarbij wordt aandacht besteed aan de financiering van zorg in onderwijstijd, zodat deze eenduidiger en eenvoudiger wordt. Daarnaast wordt bekeken hoe ouders en scholen daarbij zo goed mogelijk ondersteund kunnen worden, bijvoorbeeld door betere inzet van cliëntondersteuners en onderwijszorgconsulenten.

Vervoer

Het doel binnen de actielijn Vervoer is dat reizigers met een beperking steeds meer zelfstandig gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer. Daarbij is het belangrijk dat de verschillende vormen van doelgroepenvervoer verbeteren en beter op elkaar en op het OV aansluiten. De meeste vormen van openbaar vervoer en doelgroepenvervoer zijn gedecentraliseerd naar andere overheidslagen dan het Rijk. Op dat decentrale niveau wordt gewerkt aan de opdracht om te komen tot verbetering van mobiliteit voor mensen met een beperking. Voorop staat de behoefte van mensen met een beperking zelf, met wie nauw overleg gevoerd wordt. Dat gebeurt bijvoorbeeld in diverse overleggen waarin ook mensen met een beperking vertegenwoordigd zijn.

We nemen de volgende maatregelen:

1. Meer haltes en stations toegankelijk

In de afgelopen jaren is al veel gedaan om het OV zelfstandig toegankelijk te maken. Via het programma toegankelijkheid van ProRail is bijvoorbeeld 540 miljoen euro excl. BTW beschikbaar gekomen voor het toegankelijk maken van stations. Verder is door het Rijk 87 miljoen euro extra besteed aan de toegankelijkheid van bushaltes. De toegankelijkheid van het openbaar vervoer kan echter nog verder verbeteren. Daarom zullen er nieuwe streefcijfers voor de toegankelijkheid van verschillende onderdelen van het OV, in het bijzonder voor de toegankelijkheid van bus- en tramhaltes, worden vastgesteld. Bestuurlijke afspraken met decentrale overheden over de nieuwe streefcijfers worden naar verwachting gemaakt in het najaar van 2018. Wijziging van het Besluit en de Regeling Toegankelijkheid van het Openbaar Vervoer met deze nieuwe streefcijfers zal in 2019 plaatsvinden.

- Belangrijke **mijlpaal** is dat in 2030 alle stations door ProRail toegankelijk zijn gemaakt via het programma toegankelijkheid. Dat programma bestaat uit verschillende onderdelen:
  - Het op de juiste hoogte en afstand brengen van het perron, zodat bij gebruik van een trein met lage instap een gelijkvloerse instap in bijna alle gevallen mogelijk is.
  - Het aanleggen van liften en/of hellingbanen.
  - ‘Diverse maatregelen’, waaronder de reeds voltooide maatregelen voor mensen met een visuele beperking op stations, zoals het neerleggen van geleidelijnen.

2. Grotere gebruiksvriendelijkheid en meer geïntegreerd doelgroepenvervoer

Hiervoor pakken we verschillende thema's op in het actieprogramma doelgroepenvervoer en OV.

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) zet zich om te beginnen in om de ontwikkeling van mobility as a service (MaaS) te benutten juist voor deze doelgroep. In twee van de pilots voor MaaS worden voorwaarden hiervoor onderzocht. Centraal staat het bieden van mogelijkheden om de reiziger zelf meer regie te geven over de wijze waarop hij of zij op de bestemming en weer naar huis komt.

De verdere ontwikkeling van het actieprogramma doelgroepenvervoer en OV doen VWS en IenW in nauw overleg met mensen met een beperking zelf. Bij de uitwerking van concrete maatregelen in het actieprogramma wordt met hun behoeften rekening gehouden.

- Uit overleg met ervaringsdeskundigen blijken onder meer de volgende behoeften :
  - betere informatie over de toegankelijkheid van het OV;
  - een minder scherp onderscheid tussen verschillende vormen van doelgroepenvervoer (Wmo-vervoer, Valys, leerlingenvervoer, Wlz-vervoer);
  - voorkomen dat de inzet van buurtbussen het onmogelijk maakt om gebruik te maken van het OV;
  - waar nodig in het OV beter letten op andere vormen van beperkingen dan motorische, namelijk visuele, auditieve, verstandelijke en psychische beperkingen;
  - eenmalige indicatie voor het doelgroepenvervoer;
  - eigen regie en keuze in welke vervoersvorm op welk moment het best passend is;
  - een eenvoudige manier van betalen om ketenritten (combinatie van OV en doelgroepenvervoer) te vereenvoudigen;
  - een betere betrouwbaarheid en voorspelbaarheid van het doelgroepenvervoer en een betere bejegening in het OV.
- De eerste acties van het actieprogramma zullen zich richten op:
  - verbetering van informatie over toegankelijke reizen;
  - kennisuitwisseling, zodat goede voorbeelden brede navolging krijgen;
  - uniformeren van gegevens over doelgroepenvervoer;
  - goede aansluiting op het Wmo-vervoer en één vervoerspas realiseren binnen het Valys vervoer.

Concrete voorbeelden op het gebied van Vervoer:

- Bij veel gemeenten en regio's zijn er initiatieven voor verbetering en vernieuwing van doelgroepenvervoer, in combinatie met OV. Zo wordt op veel plekken gewerkt met een regiecentrale, waarmee mensen hun reis op één plek kunnen organiseren, ook al gaat het om verschillende vervoersmogelijkheden. Ook zijn er nieuwe voorbeelden van aanbesteden, bijvoorbeeld het gelijk aanbesteden van leerlingenvervoer en Wmo-vervoer of het koppelen van doelgroepenvervoer en OV zoals bij de aanbesteding van Valys.
- NS houdt bij inkoop van nieuw materieel rekening met een aantal belangrijke eisen, zoals een lage instap, zodat iemand met een hulpmiddel zonder hulp een trein in en uit kan. Ook neemt NS andere maatregelen, zoals het aanwijzen van *priority seats*.
- De reisinformatie over toegankelijke reizen zal worden verbeterd. In 2018 zal NS, in samenwerking met ProRail, in de NS-reisapp informatie gaan verschaffen over toegankelijke reizen.

Participatie & toegankelijkheid

We hebben eerder bekeken welke specifieke opgaven er liggen op het gebied van Wonen, Werk, Onderwijs en Vervoer. Daarnaast liggen er op tal van overige terreinen uitdagingen én mogelijkheden om mensen met een beperking meer kansen te geven om mee te doen aan de samenleving. Ook op deze terreinen zetten we concrete maatregelen in:

1. Groter toegankelijk sportaanbod

Mensen met een beperking doen minder vaak aan sport en zijn minder vaak lid van een sportvereniging dan mensen zonder beperking. We willen dat sporters met een beperking ook aansluiting vinden bij verenigingen en plezier beleven aan sport. Dit wordt een onderdeel van het Sportakkoord. Ook nemen we een stimulans voor toegankelijkheid op in een regeling voor de bouw en het onderhoud van sportaccommodaties. Daarnaast loopt het NOC*NSF programma Grenzeloos Actief.

-
- **Mijlpaal** vanuit het programma Grenzeloos actief is dat er in 2019 een landelijk dekkende structuur is van ongeveer 43 regionale samenwerkingsverbanden. Hier wordt de vraag naar en het sport- en beweegaanbod voor mensen met een beperking gematcht. Daarnaast is het sport- en beweegaanbod op 430 locaties verbeterd (gemiddeld tien locaties per samenwerkingsverband).
-

2. Vermindering knelpunten bij deelname aan cultuur

Culturele voorzieningen en activiteiten zijn nog niet altijd toegankelijk voor mensen met een beperking. Uit onderzoek blijkt dat mensen met een (lichamelijke) beperking minder aan cultuur doen dan mensen zonder beperkingen. Het kabinet vindt het van belang dat mensen met een beperking op gelijke voet gebruik kunnen maken van culturele voorzieningen en mee kunnen doen aan culturele activiteiten. Doel is dat de verschillen in cultuurdeelname tussen mensen met en zonder een beperking kleiner worden.

Huidige maatregelen om de cultuursector inclusiever te maken, richten zich onder meer op het toetsen van aanvragen voor de (ver)bouwvergunningen van culturele instellingen op toegankelijkheid, kennisdeling via het Landelijk Instituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst en financiering van projecten op het gebied van cultuurbeoefening via het Fonds voor Cultuurparticipatie.

Daarnaast komt er in het kader van dit programma extra inzet. De minister van OCW zet in op een gezamenlijke aanpak van de toegankelijkheid van cultuur met het culturele veld en belangengroepen. Dit jaar wordt hierover een rondetafelgesprek georganiseerd, om knelpunten te inventariseren en vervolgstappen te bepalen.

3. Vergroten aantal toegankelijke websites, portals en apps

Websites, portals en apps zijn niet altijd toegankelijk voor mensen met een beperking. We willen dat mensen met een beperking zelf (en zonder hulp) afspraken kunnen maken, bijvoorbeeld in de zorg, en dat zij gemakkelijker zelfstandig online kunnen shoppen. (Semi)-overheidspartijen worden daarmee verplicht stapsgewijs aan toegankelijkheidseisen te voldoen en moeten hierover een toegankelijkheidsverklaring publiceren. Belangrijke extra inzet is om in de zorgsector toegankelijkheid tot speerpunt te maken.

-
- De inwerkingtreding van het Besluit digitale toegankelijkheid per 1 juli 2018 vormt hierbij een **mijlpaal**. In het besluit is bepaald dat websites en mobiele apps van overheidsinstanties op de volgende datums aan het besluit moeten voldoen:
    - Uiterlijk 23 september 2019 voor websites die zijn gepubliceerd vanaf 23 september 2018;
    - Uiterlijk 23 september 2020 voor websites die zijn gepubliceerd voor 23 september 2018;
    - Uiterlijk 23 juni 2021 voor mobiele applicaties.
-

4. Groter gebruik van methodes begrijpelijke informatie

Met het actieprogramma 'Tel mee met Taal' geeft het kabinet een extra impuls aan het bestrijden en voorkomen van laaggeletterdheid, die bijvoorbeeld kan samenhangen met een (licht) verstandelijke beperking. Via dit programma komen ook goede ideeën boven om de informatievoorziening vanuit de overheid en andere partijen begrijpelijker te maken. Deze ideeën worden via het programma VN-verdrag opgepakt en breder verspreid.

Zo is bijvoorbeeld aan 10 groepen laaggeletterden gevraagd waar ze tegenaan lopen in het dagelijks leven en welke oplossingen ze daarvoor hebben. Voor het ophalen van die oplossingen is een wedstrijd georganiseerd. Met de twee winnaars van de wedstrijd wordt bekeken hoe hun ideeën uitgevoerd kunnen worden.

5. Alle stemhokjes toegankelijk en passende ondersteuning bij het stemmen

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft, mede namens de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, twee maatregelen aangekondigd om de toegankelijkheid van het verkiezingsproces voor kiezers met een beperking te verbeteren.

-
- Een belangrijke **mijlpaal** is een wetswijziging per 1 januari 2019 die regelt dat alle stemlokalen toegankelijk moeten zijn voor kiezers met een lichamelijke beperking.
-

Daarnaast vinden er de komende periode gesprekken plaats met de relevante (belangen) organisaties, zoals het College voor de Rechten van de Mens en de Kiesraad, waarin de mogelijkheid wordt gezien om hulp in het stemhokje toe te staan aan kiezers met een verstandelijke beperking. Bijvoorbeeld via hulp die wordt geboden door een lid van het stembureau. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zal de Kamer naar verwachting voor het einde van dit jaar over de uitkomsten van die gesprekken informeren.

6. Verder inzetten op toegankelijke media en bibliotheken

We vinden het belangrijk dat mensen met een beperking ook toegang hebben tot boeken, kranten en tijdschriften en televisieprogramma's. Om dit zoveel mogelijk te waarborgen zijn er wettelijke kaders en worden er door diverse partijen initiatieven ondernomen.

Bibliotheken

De Koninklijke Bibliotheek (KB) heeft op grond van de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen de taak de bibliotheekvoorziening voor mensen met een leesbeperking te verzorgen, en wordt hiervoor gefinancierd vanuit het ministerie van OCW. Ter uitvoering hiervan subsidieert de KB de Bibliotheekservice Passend Lezen (BPL) en verleent opdracht tot het aanbieden van een (digitale) bibliotheekdienst. Mensen die hebben verklaard dat zij een leesbeperking hebben, kunnen zich bij BPL aanmelden voor het lenen van boeken, kranten en tijdschriften in een aangepaste leesvorm (audioleren, braillelezen, letterlezen, combilezen) en voor specifieke diensten als reliëf en maatwerk.

Door en via de openbare bibliotheken worden er verschillende andere diensten voor mensen met een beperking aangeboden, zoals passend lezen en grootletterboeken en vinden er voorleesactiviteiten plaats. Daarnaast is een actie het actualiseren van de toegankelijkheidsrichtlijnen voor openbare bibliotheken vanaf 2018. Bibliotheken krijgen hiermee concrete handvatten om de toegankelijkheid van het gebouw, de collectie, de digitale diensten, de fysieke dienstverlening en de communicatie te verbeteren.

Om er stapsgewijs voor te zorgen dat informatie, algemene lectuur en lesmateriaal zoveel mogelijk vanaf de bron toegankelijk is, hebben diverse partijen van belanghebbenden een plan van aanpak gemaakt.⁷

Omroepen

Op grond van de Mediawet geldt voor omroepen een verplichting om programma's ten behoeve van doven en slechthorenden van ondertiteling te voorzien. De landelijke publieke omroep is wettelijk verplicht om 95% van de Nederlandstalige programma's van ondertiteling voor doven en slechthorenden te voorzien. Dat gebeurt via de NPO. Voor landelijk opererende commerciële zenders ligt dat percentage op 50%. Daarmee doet de Nederlandse overheid meer dan de Europese regelgeving voorschrijft.

De publieke omroep werkt er voortdurend aan om de kwaliteit van de ondertiteling verder te verbeteren. Daarnaast worden door de landelijke publieke omroep een aantal programma's van gebarentolken voorzien.

De NPO biedt op vrijwillige basis gesproken ondertiteling en is al jaren koploper op dit gebied. De landelijk opererende commerciële omroepen bieden op vrijwillige basis gesproken ondertiteling aan.

De NPO biedt op vrijwillige basis ook audiodescriptie aan. Het streven van de Nederlandse overheid is dat er door de NPO op vrijwillige basis geleidelijk een steeds groter aantal programma's met audiodescriptie wordt aangeboden.

---

⁷ Er is een ronde tafel waaraan de volgende instellingen deelnemen: Oogvereniging, Vereniging Onbeperkt Lezen, Dedicon, KB, NUV, VIVIS (samenwerkingsverband Visio en Bartiméus), Kennisnet en het ministerie van OCW.

Zorg en ondersteuning

Mensen met een beperking maken vrijwel allemaal gebruik van zorg en ondersteuning. Voor sommigen zal het gaan om medische zorg van bijvoorbeeld een huisarts of het ziekenhuis. Voor anderen zal het gaan om ondersteuning vanuit de gemeente, bijvoorbeeld via het aanvragen van hulpmiddelen. Of het gaat om zorg vanuit de zorgverzekeraar, bijvoorbeeld via een wijkverpleegkundige. Zorg en ondersteuning kan tijdelijk van aard zijn, gericht op genezing en herstel, maar voor een belangrijk deel van de groep gaat het om levenslange en levensbrede zorg en ondersteuning. Thuis of in een instelling. Zorg en ondersteuning die verstrekt wordt op grond van de Wmo, de Jeugdwet, de Zorgverzekeringswet of de Wet langdurige zorg.

Voor mensen met een levenslange en levensbrede beperking geldt dat goede toegankelijkheid, kwaliteit en betaalbaarheid van zorg en ondersteuning een eerste randvoorwaarde is voor het mee kunnen doen in de samenleving. Voor de toegang geldt dat mensen erkenning en herkenning dienen te ervaren, daar waar het gaat om hun (levenslange) beperking. Dit vraagt om een uitvoering die daartoe de benodigde expertise heeft georganiseerd en optimaal met elkaar samenwerkt, ten behoeve van de cliënt. Een uitvoering die niet ophoudt bij de grenzen van zorg, maar deze, luisterend naar de cliënt, weet te verbinden met ondersteuning op andere gebieden als wonen, onderwijs, werk en inkomen. En een uitvoering die de cliënt ondersteunt in het kunnen voeren van regie en onzekerheid en rompslomp bij die cliënt zoveel mogelijk voorkomt.

De verbetering van zorg en ondersteuning heeft dan ook de volle aandacht van het kabinet. Deze continue aandacht vertaalt zich door in talrijke acties in diverse programma's en zorgakkoorden. Binnen de actielijn in het kader van dit programma willen we zichtbaar maken welke concrete maatregelen daarbij worden genomen die bijdragen aan een verbetering in het leven van mensen met een beperking.

1. Verbeteren toegang tot zorg en ondersteuning

Ook als mensen een levenslange beperking hebben, waarbij duidelijk is dat zij daarvoor hun hele leven zorg en ondersteuning nodig hebben, is nog niet vanzelfsprekend dat de toegang tot die zorg goed geborgd is. Mensen ervaren dat zij telkens weer opnieuw moeten aantonen dat zij een beperking hebben, bijvoorbeeld doordat met kortdurende indicaties wordt gewerkt die onnodig tot onzekerheid leiden en mensen onvoldoende perspectief bieden. Of dat er onvoldoende mogelijkheden zijn om integraal te bekijken welke zorg en ondersteuning in den brede nodig is. Ook vergt de beoordeling welke zorg en ondersteuning nodig is soms gespecialiseerde kennis die niet altijd beschikbaar is bij degenen die de beoordeling moeten uitvoeren.

We zullen daarom – samen met onze uitvoerders - in gesprek met de mensen om wie het gaat bezien wat ervoor nodig is om de toegang tot zorg en ondersteuning vanuit dit perspectief te verbeteren. Zodat zij met de juiste hulp in staat worden gesteld om ook op andere domeinen in de samenleving naar wens en vermogen te kunnen participeren.

-
- **Mijlpaal:** Op basis van een inventarisatie die we voor het einde van 2018 willen afronden, zal worden bezien welke stappen gezet moeten worden om dit daadwerkelijk te realiseren.
-

Het recent gelanceerde programma (Ont)regel de zorg bevat daarnaast maatregelen die eraan bijdragen dat zorggebruikers minder administratieve lasten hebben. Ook de inzet uit dit programma komt daarmee de toegang tot zorg ten goede.

2. Wegnemen knelpunten hulpmiddelen

Problemen die cliënten ervaren bij het aanvragen en het gebruik van hulpmiddelen, woningaanpassingen en verhuizingen moeten worden opgelost. We vinden het van groot belang dat niemand zonder aanwijsbare reden weken moet wachten op een passend hulpmiddel en hierdoor belemmerd wordt in zijn of haar participatie. Ook de toegang tot een hulpmiddel of woningaanpassing en de spelregels bij een verhuizing moeten goed geregeld zijn. Het moet voor iedereen duidelijk zijn waar iemand zich kan melden. Daarbij moeten bureaucratie en onnodige rompslomp worden voorkomen.

Daarom zijn, op basis van een onderzoek naar knelpunten in de Wmo 2015, recent afspraken gemaakt met de VNG om maatregelen te nemen op de volgende terreinen: verbetering van de communicatie door gemeenten, aanpassen en stimuleren gebruik Handreiking Inkoop Hulpmiddelen, sneller handelen bij spoedeisende gevallen, verbetering proces overname hulpmiddelen en het beter inzetten van de mogelijkheden voor escalatie en doorzettingsmacht bij complexe vraagstukken. Veel cliënten maken bovendien gebruik van hulpmiddelen uit meerdere domeinen (Wmo 2015, Zvw en Wlz). Daarom zal in 2018 een onderzoek worden uitgezet naar domeinoverstijgende verbetermogelijkheden. Op basis van de concrete verbeterpunten zullen maatregelen worden getroffen, waaronder afspraken met de verantwoordelijke partijen.⁸

3. Extra investeren in cliëntondersteuning

Cliëntondersteuning op basis van de Wmo 2015 of de Wlz kan een belangrijke rol spelen om mensen met een beperking te ondersteunen bij het naar eigen wens of vermogen deelnemen aan de samenleving. In het Regeerakkoord is afgesproken dat we extra investeren in onafhankelijke cliëntondersteuning die de cliënt op weg helpt op verschillende levensgebieden (waaronder maatschappelijke ondersteuning, zorg, inkomen en werk).

Met de beschikbare middelen willen we via drie actielijnen inzetten op verbetering van de cliëntondersteuning. Ten eerste via het organiseren van de cliëntondersteuning bij de toegang, ongeacht via welk loket iemand om ondersteuning vraagt. Ten tweede het verbeteren van de bekendheid met cliëntondersteuning, zodat degenen die daar baat bij hebben weten dat de mogelijkheid bestaat. En ten derde het bevorderen van deskundigheid met zo nodig kennis over specifieke doelgroepen. Specifiek voor de Wlz zullen pilots worden gehouden rondom casemanagement.

In overleg met gemeenten, aanbieders, zorgkantoren, de beroepsgroep en uiteraard de mensen om wie het gaat zal de analyse van de verbetermogelijkheden nader worden uitgewerkt. Op basis daarvan zullen de komende jaren concrete stappen worden gezet om cliëntondersteuning volgens de drie genoemde actielijnen te verbeteren.

4. Zorg voor jeugd en levensbrede gehandicaptenzorg

Ook andere actieprogramma's dragen bij aan de verbetering van zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking.

Het programma Zorg voor de Jeugd⁹ bevat verschillende maatregelen om de hulp en ondersteuning van kinderen en jongeren merkbaar en meetbaar te verbeteren. Die maatregelen hebben mede betrekking op kinderen en jongeren met een beperking.

⁸ Kamerstukken II 2017/18, 32 805, nr. 61.

⁹ Kamerstukken II 2017/18, 34 880, nr. 3.

De Jeugdwet geeft gemeenten expliciet de plicht tot het bevorderen van deelname aan het maatschappelijk verkeer en het zelfstandig functioneren van jeugdigen tot achttien jaar met een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking, een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem. De actielijnen in het programma Zorg voor de Jeugd zien op betere toegang tot jeugdhulp voor kinderen en gezinnen, het meer kinderen zo thuis mogelijk laten opgroeien, het bieden van de kans aan alle kinderen om zich optimaal te ontwikkelen, het beter op weg helpen van kwetsbare jongeren om zelfstandig te worden, het beter beschermen van jeugdigen als hun ontwikkeling gevaar loopt en het investeren in vakmanschap van jeugdprofessionals.

Na de zomer zullen we het programma gehandicaptenzorg en complexe zorg presenteren. Het programma gehandicaptenzorg en complexe zorg gaat over passende zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking, die levenslang en levensbreed zorg en ondersteuning nodig hebben, en hun naasten. Het programma zal inzetten op betere kwaliteit van het zorgaanbod, passend bij de zorgvraag, op betere zorg en ondersteuning voor specifieke groepen, en op het meer ontzorgen van naasten.

Rijk als organisatie

Binnen de inclusieve samenleving wil de sector Rijk een toegankelijke organisatie zijn. Daar werkt het Rijk al enige tijd aan. Het doel daarbij is te werken aan het verbeteren van de toegankelijkheid van het Rijk als organisatie (werkgever en dienstverlener) voor mensen met een beperking. Dit betekent onder meer dat, naast fysieke toegang tot rijksgebouwen en digitale toegang tot websites en systemen, het Rijk als werkgever openstaat voor iedereen, met of zonder beperking die naar vermogen kan werken. Door het inzetten van technologische mogelijkheden kunnen medewerkers met een beperking gefaciliteerd en ondersteund worden bij het werken. De sector Rijk wil de komende jaren binnen deze actielijn focussen op vier thema's: werkgeverschap, gebouwen en omgeving, informatie, en inkoop. Dat doet ze samen met haar medewerkers met en zonder een beperking die actief willen meedenken en meedoen.

1. Ieder ministerie een plan van aanpak werkgelegenheid

Het Rijk wil een aantrekkelijke werkgever zijn. Dit geldt uiteraard ook voor medewerkers met een arbeidsbeperking. Dat kan door hen gelijke kansen te geven en toegang tot functies bij het Rijk. Uit de tweemeting van SZW blijkt echter dat de overheid de banenafspraken 2016 niet heeft behaald. Tijdens de realisatie is men tegen knelpunten aangelopen. Daarom worden er nu maatregelen ingezet. Alle ministeries zijn in het najaar van 2017 bij de activering van de quotumregeling onder meer gevraagd plannen van aanpak op te stellen om banen te realiseren voor deze doelgroep. Voor de zomer besluit het kabinet over oplossingen die de knelpunten moeten wegnemen.

2. Toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid van Rijkskantoren

Het kabinet vindt dat fysieke toegankelijkheid van rijksgebouwen vanzelfsprekend zou moeten zijn. In de praktijk is dat echter niet altijd het geval. Om de toegankelijkheid van rijksgebouwen verder te verbeteren, is daarom een aantal acties op touw gezet. In ministeriegebouwen in Den Haag worden maatregelen genomen om toegankelijkheid verder te verbeteren. Naar aanleiding daarvan onderzoekt het Rijksvastgoedbedrijf of er reden is om ook maatregelen te nemen in de rest van de vastgoedportefeuille die de dienst beheert. In aansluiting op de uitvoering van het Actieplan Toegankelijkheid voor de bouw onderzoekt het Rijksvastgoedbedrijf ook in welke mate de eigen normering en de toepassing daarvan kan worden aangescherpt.

3. Alle overheidswebsites toegankelijk

Informatie vanuit de rijksoverheid is bedoeld voor alle Nederlanders. Daarom is extra van belang dat deze informatie voor iedereen toegankelijk is. Toegankelijkheid van overheidsinformatie en communicatie heeft al de aandacht, maar het kabinet wil hier de komende jaren extra op inzetten. Het ministerie van BZK monitort de naleving van de toegankelijkheidseisen voor overheidswebsites. Verder zullen in rijksoverheidsopdrachten bij de inkoop van digitale middelen en producten (zoals websites en apps) de toegankelijkheidseisen scherp worden afgesproken.

-
- De inwerkingtreding van het Besluit digitale toegankelijkheid per 1 juli 2018 vormt hierbij ook voor de Rijksoverheid zelf een **mijlpaal**. In het besluit is bepaald dat websites en mobiele apps van overheidsinstanties op de volgende datums aan het besluit moeten voldoen:
    - Uiterlijk 23 september 2019 voor websites die zijn gepubliceerd vanaf 23 september 2018;
    - Uiterlijk 23 september 2020 voor websites die zijn gepubliceerd voor 23 september 2018;
    - Uiterlijk 23 juni 2021 voor mobiele applicaties.
-

4. Meer maatschappelijk verantwoord inkopen

Het Rijk houdt bij de inkoop van producten, diensten of werken rekening met de effecten op het milieu en op sociale aspecten. Dit wordt maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI) of duurzaam inkopen genoemd. Het MVI biedt de mogelijkheid om via inkoop bij te dragen aan de realisatie van beleidsdoelen, zoals het creëren van banen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

4.

Samen concrete stappen zetten

Uitvoeringsstrategie van het programma

In de uitvoeringsstrategie beschrijven we allereerst hoe dit programma voortbouwt op eerder ondernomen initiatieven om de ambities uit het VN-verdrag te verwezenlijken. Daarna beschrijven we hoe in dit programma wordt samengewerkt met vele partners om het effect van ieders inzet te versterken. Tot slot beschrijven we hoe het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de uitvoering coördineert.

I Concrete stappen verder op de basis die is gelegd

Dit programma is niet de start van het werken aan de implementatie van het VN Verdrag. In aanloop naar de ratificatie is alle relevante wet- en regelgeving doorgelicht. Op basis daarvan is onder andere de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz) uitgebreid en aangepast en het Besluit Toegankelijkheid ingevoerd. In de Wgbh/cz staat in artikel 2a dat overheden, bedrijven en organisaties “geleidelijk zorg moeten dragen voor de algemene toegankelijkheid voor personen met een handicap of chronische ziekte, tenzij dat een onevenredige belasting vormt”. Het Besluit roept alle sectoren op om actieplannen op te stellen waarin de acties en maatregelen om meer toegankelijkheid te creëren, worden gepland.

Na de ratificatie van het VN-verdrag is met een groot aantal partijen en organisaties een eerste implementatieplan opgesteld. Dit plan bevatte de eerste stappen van Rijksoverheid, gemeenten, organisaties en bedrijven om samen de ambities uit het VN-verdrag in de praktijk te gaan realiseren. Aansluitend daarop is het actieplan Toegankelijkheid voor de bouw opgesteld en op 18 januari 2018 gepubliceerd.

Ook vonden in de periode 2016 – 2018 verschillende campagnes plaats om meer bewustwording in de samenleving te creëren over de belemmeringen waar mensen met een beperking tegenaan lopen en hoe het anders kan.¹⁰

Met het implementatieplan en de acties die vanuit dit plan in uitvoering zijn, is de basis gelegd voor de verdere implementatie van het VN Verdrag. Die basis is het uitgangspunt om nu vanuit de inhoud concrete verdere stappen te zetten. Dat doen we met de actielijnen. In de actielijnen wordt een verbinding tot stand gebracht met alle betrokkenen. De uitvoeringsverantwoordelijkheid ligt immers in veel gevallen op lokaal en/of regionaal niveau. We versterken en vergroten daarbij een beweging die al door een groot aantal gemeenten, organisaties, bedrijven en sectoren in gang is gezet. We gebruiken goede voorbeelden om deze beweging ook op gang te krijgen bij partijen en sectoren die achterblijven en hulp kunnen gebruiken om een aanpak te ontwikkelen. Dit plan bevat acties en maatregelen maar is tevens een uitnodiging om samen met al deze partijen, waaronder de bestuurlijke partners en de mensen om wie het gaat aanvullende ideeën te ontwikkelen en aan de slag te gaan.

Maar met alleen concrete acties zijn we er niet. Het VN-Verdrag bevat ook opdrachten die niet op de korte termijn in stappenplannen te vatten zijn, maar die wel van grote waarde zijn. Daarom zullen naast de concrete acties in dit programma onderwerpen op de agenda komen die om reflectie en maatschappelijk debat vragen. Zoals de vraag wat inclusiviteit precies betekent binnen bepaalde thema's. Zoals vraagstukken rondom eigen regie, autonomie en zelfbeschikking bij het leven met een beperking. De minister van VWS zal hiervoor als coördinerend bewindspersoon relevante betrokkenen uitnodigen om daar met elkaar het gesprek over aan te gaan.

II Niet met een landelijke druk op de knop, maar samen met partners aan de slag

Met ervaringdeskundigen

De belangrijkste partners bij het werken aan een inclusieve samenleving zijn natuurlijk de mensen om wie het gaat zelf. Binnen elke actielijn zetten we daarom in op een goede dialoog met ervaringsdeskundigen. Met de mensen om wie het gaat worden de actielijnen verder uitgewerkt en uitgevoerd. Zo zorgen we ervoor dat de oplossingen om de samenleving toegankelijker te maken, passend zijn.

De gesprekken met ervaringsdeskundigen vinden plaats daar waar het verschil kan worden gemaakt. En daar waar staand beleid in gang is gezet of voorgenomen beleid wordt ontwikkeld. Lokaal met gemeenten. In sectoren met bedrijven en brancheverenigingen. En binnen het Rijk met de beleidsmakers op de relevante thema's.

Overkoepelend is het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aanspreekbaar op de betrokkenheid van ervaringsdeskundigen. Het ministerie spreekt hierover periodiek met de Alliantie van samenwerkende organisaties van mensen met een beperking of chronische ziekte.

---

¹⁰ Voorbeelden zijn Meedoen met een beperking/Rijksoverheid (<https://www.zeteenstreepdoordiscriminatie.nl/wie-doen-mee/campagne-meedoen-met-een-handicap>) en Nederland Onbeperkt/Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (<http://www.nederlandonbeperkt.nu/>)

Ondersteunende acties op ervaringsdeskundigheid:

- We zetten een aantal acties in gang om de invulling van nothing about us without us in de praktijk te ondersteunen:
- Het ministerie van VWS helpt collega-departementen en anderen binnen een actielijn waar dat nodig is bij het organiseren van een dialoog met ervaringsdeskundigen.
- De Alliantie van samenwerkende organisaties van mensen met een beperking of chronische ziekte organiseert een project om de inbreng van ervaringsdeskundigheid bij de totstandkoming van beleid voor mensen met een beperking te versterken en te professionaliseren. Bijvoorbeeld via het organiseren van training, het inrichten van een ondersteuningspunt en het ontwikkelen van een toolkit beloningsbeleid.

Met partijen in de actielijnen

In de inhoudelijke actielijnen ligt de focus op wat er in het land moet gebeuren. Het verschil wordt gemaakt door de vele partijen die op dagelijkse basis met deze thema's aan de slag zijn. De acties die worden ingezet, moeten leiden tot resultaten die een verschil maken in het dagelijks leven van de mensen om wie het gaat. Hoe dat moet gebeuren, kan alleen succesvol bepaald worden samen met de partijen die daar elke dag mee bezig zijn. Zo zal bij dit programma de samenwerking en verbinding worden gezocht met scholen, vervoerders, sportverenigingen, bouwende en ontwikkelende partijen en vele anderen. De Rijksoverheid agendeert, stimuleert en faciliteert, afhankelijk van wat op een bepaald thema nodig is.

Voorbeelden van samenwerking in de actielijnen:

- *Met gemeenten:* een gemeente kan samen met lokale partners de aanjager van de inclusieve samenleving zijn. Denk bij lokale partners aan ondernemers, projectontwikkelaars, maar ook aan lokale ervaringsdeskundigen, cliënt- en Wmo-raden. In de lokale buitenruimte, het winkelcentrum of de sportkantine liggen mooie kansen om drempels weg te nemen. Ook op het terrein van wonen, werken en onderwijs hebben gemeenten en regionale partijen een belangrijke rol.
- *Met sectoren:* ook binnen een sector kunnen partijen de handen ineenslaan. Zij kunnen bijvoorbeeld sectorbreed de dienstverlening aan klanten met een beperking en de toegankelijkheid van voorzieningen of accommodaties verbeteren. Of een inclusieve werkvloer realiseren waar ook iemand met een beperking een gewaardeerde collega is.
- *Op het gebied van vervoer:* binnen een vervoersregio kan een samenwerking ontstaan tussen een vervoersaanbieder en ervaringsdeskundigen. Samen kunnen ze de toegankelijkheid van haltes of de informatievoorziening aan de reizigers stapsgewijs verbeteren.
- *Op het gebied van onderwijs:* verschillende scholen in een regio kunnen samen optrekken bij het vergroten van de mogelijkheden voor leerlingen met een beperking om te leren en te studeren.

Met bestuurlijke partners

De partners van het eerste uur blijven volop actief in het verwezenlijken van de ambitie van het programma. De Alliantie van samenwerkende organisaties van mensen met een beperking of chronische ziekte (namens ervaringsdeskundigen), de Vereniging voor Nederlandse gemeenten (namens gemeenten) en VNO-NCW en MKB-Nederland (namens het bedrijfsleven) leveren vanuit hun eigen rol, verantwoordelijkheid en mogelijkheden een bijdrage aan de ambitie die we met dit programma willen verwezenlijken. De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport bespreekt periodiek met deze partijen de gezamenlijk geboekte voortgang.

Bijdragen van de partners aan de ambitie zijn:

1. Samenwerking met koplopergemeenten

De VNG selecteert in samenwerking met de Alliantie 25 gemeenten die voorop lopen bij de uitvoering van het VN-Verdrag. Op alle thema's van de actielijnen wordt een aantal koplopers gekozen. De VNG wil koplopers in de gelegenheid stellen om bij elkaar 'in de keuken' te kijken en zo van elkaar te leren. Om geïnspireerd te raken door verschillen in aanpak, te leren van de knelpunten die ze tegenkomen en succesfactoren met elkaar te delen.

Koplopergemeenten zullen daarnaast ook andere gemeenten, of uit de regio of specifiek op herkenbare thema's, betrekken bij hun ontwikkeling naar een meer inclusieve samenleving. De VNG maakt de successen en leerpunten zichtbaar via haar webpagina en andere communicatiemiddelen zodat alle gemeenten hiervan kunnen leren.

2. Zwaan-kleef-aan-effect

Naast de groep van koplopergemeenten zijn er meer gemeenten die al bezig zijn met het VN-Verdrag of die de ambitie hebben dat veel actiever te gaan doen. De VNG zorgt ervoor dat zij ondersteund worden in deze ambitie. Door verbindingen te leggen met andere gemeenten, bijvoorbeeld door leernetwerken te starten en werkbezoeken te organiseren. Op deze manier creëert de VNG een zwaan-kleef-aan-effect zodat uiteindelijk alle gemeenten werken aan een samenleving waarin iedereen mee kan doen. Voor alle gemeenten komt informatie beschikbaar via factsheets, brochures en handreikingen om het kennisniveau over het VN-Verdrag en de onderliggende thema's bij gemeenten te vergroten.

3. Lokale inclusie agenda's

Het is een wettelijke verantwoordelijkheid van gemeenten om te werken aan de inclusieve samenleving: het uitvoeren van het VN-Verdrag is vastgelegd in de Wmo, de Jeugdwet en de Participatiewet. Gemeenten kunnen uitvoering geven aan die verantwoordelijkheid door het opstellen van lokale inclusie agenda's. De VNG zal daarom specifiek inzetten op ondersteuning bij het maken van een lokale inclusie agenda. Met als doel: de kwaliteit van de lokale inclusie agenda's verhogen. Om meer inzicht te krijgen in de groei van de beweging onder gemeenten, zal de VNG ook een scan uitvoeren op de coalitie- en collegeakkoorden die na de recente gemeenteraadsverkiezingen worden afgesloten. In de scan wordt inzichtelijk gemaakt welke gemeenten de inclusieagenda of een soortgelijk plan in hun akkoorden opnemen.

4. Opzetten van lokale toegankelijkheidspilots

VNO-NCW en MKB-Nederland ontwikkelen samen met VNG, gemeenten en ervaringsdeskundigen een lokale aanpak om winkel- en uitgaansgebieden toegankelijk te maken. Door middel van het opzetten van een reeks pilots in winkelgebieden, met een intensieve en directe benadering van ondernemers en mensen met een beperking, die resulteert in herkenbare en concrete handvatten die op andere plekken toegepast kunnen worden.

5. Actieplannen in diverse sectoren

VNO-NCW en MKB-Nederland willen naast kennisverspreiding, juist praktische oplossingen en goede voorbeelden aanreiken aan ondernemers om toegankelijkheid te vergroten en daarmee de kwaliteit van hun dienstverlening. VNO-NCW en MKB-Nederland hebben met brancheorganisaties de ambitie om voor 2020 door middel van actieplannen minimaal 50.000 aangesloten ondernemers in de detailhandel en horeca & recreatie te bereiken met informatie en handvatten over het vergroten van de toegankelijkheid.

Met alle andere voorlopers

De aanpak vanuit de actielijnen en de inzet van de bestuurlijke partners vormen een belangrijke bijdrage aan de beweging richting een meer inclusieve samenleving. Maar er gebeurt nog veel meer in het land. Daarom zoekt het kabinet de samenwerking met vele anderen die de ambitie en het doel van dit programma delen en kunnen bijdragen aan het boeken van concrete resultaten. Dat doen we door de verbinding te zoeken met andere initiatieven die gaande zijn en goede voorbeelden die er zijn.

Er zijn al talloze mooie initiatieven in de samenleving die de toegankelijkheid en de kans op 'gewoon meedoen' vergroten. Vanuit VWS worden deze voorlopers benaderd en kijken we samen met hen hoe zij met gerichte ondersteuning vanuit dit programma hun ideeën verder kunnen ontwikkelen en uitvoeren. Het kan gaan om initiatieven die de aanpak van de actielijnen versterken, maar ook om nieuwe onderwerpen die nog niet op de kaart staan. Daarmee ontstaat een olievlekeffect dat de beweging naar een meer inclusieve samenleving steeds verder versterkt.

III Coördinatie van de uitvoering

Met dit programma maakt het kabinet werk van een samenleving met zo min mogelijk drempels. Een samenleving waarin ook mensen met een beperking beter in staat zijn om mee te doen en ook meer dan nu zelf keuzes kunnen maken over hoe zij hun leven vormgeven. Deze opgave is een kabinetsbrede verantwoordelijkheid, omdat toegankelijkheid en participatie alle terreinen van onze samenleving raken. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het VN-Verdrag ligt in de hele samenleving. De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is als coördinerend bewindspersoon het centrale aanspreekpunt. En agendeert vanuit die rol de specifieke thema's en inhoud van het VN-verdrag binnen het kabinet en op andere toepasselijke plekken.

Een opdracht voor het Rijk is dat het VN Verdrag bij alle relevante beleidsprogramma's en wet- en regelgeving op de agenda staat. Elke bewindspersoon is op zijn eigen thema's aanspreekbaar op de implementatie van het Verdrag. Dit betekent dat elke bewindspersoon zelf verantwoordelijk blijft op zijn eigen beleidsterrein en de communicatie hierover. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport coördineert door de overkoepelende ambitie van het kabinet te volgen en het bundelen en verbinden van alle inhoudelijke resultaten. Bijvoorbeeld door het delen van kennis en informatie, het opzetten van een communicatiestrategie en het verspreiden van goede voorbeelden maar ook door waar nodig partijen samen te brengen.

Dezelfde opdracht is er voor gemeenten, bedrijven en organisaties in sectoren, waar brancheverenigingen een belangrijke overkoepelende rol kunnen spelen. Het ministerie van VWS zet de opdracht van het VN-Verdrag op de kaart en werkt daarbij samen met partijen die een rol kunnen spelen om de bewustwording in het land verder te verspreiden. Samen met de collega's in het kabinet en de nauw betrokken partners zal de minister van VWS als coördinerend bewindspersoon de implementatie van het Verdrag aanjagen en ondersteunen.

Het doel is om het VN-Verdrag in het DNA te krijgen van overheden, bedrijven, organisaties en mensen die een verantwoordelijkheid hebben bij de uitvoering ervan. Om hiermee te zorgen dat men zich bewust is van waar mensen met een beperking in de praktijk tegen aanlopen. Om nog beter te zorgen dat mensen met een beperking in gesprek raken en blijven over de vraag wat zij nodig hebben om volwaardig mee te kunnen doen.

IV Wie doet wat binnen het programma?

Onderdeel	Acties	Coördinatie
Actielijnen		
1. Bouwen en Wonen	<ul style="list-style-type: none"> Eenduidige richtlijnen voor toegankelijk (ver)bouwen Stimuleren van voldoende geschikte en beschikbare woningen Onderzoek naar extra toegankelijkheidseisen in het Bouwbesluit voor nieuwbouw appartementen Inventarisatie knelpunten toegankelijkheid van de openbare ruimte 	BZK Op onderdelen: i.s.m. VWS
2. Werk	<ul style="list-style-type: none"> Meer werkgelegenheid Verbeterde werknemersdienstverlening Verbeterde werkgeversdienstverlening Verbeterde verstrekking van werkvoorzieningen 	SZW
3. Onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> In kaart brengen en verminderen van drempels van leerlingen studenten o.g.v. toegankelijkheid en invulling onderwijs Verkenning inclusiever onderwijs Verbeteren aansluiting tussen onderwijs en zorg 	OCW
4. Vervoer	<ul style="list-style-type: none"> Meer haltes en stations toegankelijk Grotere gebruiksvriendelijkheid en meer geïntegreerd doelgroepenvervoer 	I&W Op onderdelen: i.s.m. VWS
5. Participatie & Toegankelijkheid	<ul style="list-style-type: none"> Groter toegankelijk sportaanbod Vermindering knelpunten bij deelname aan cultuur Vergroten aantal toegankelijke websites, portals & apps Groter gebruik methodes begrijpelijke informatie Alle stemhokjes toegankelijk en passende ondersteuning bij het stemmen Verder inzetten op toegankelijke media en bibliotheken 	VWS (coördinatie) Op onderdelen: BZK & OCW
6. Zorg & Ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> Verbetering toegang tot zorg en ondersteuning Wegnemen knelpunten hulpmiddelen Extra investeren in cliëntondersteuning Zorg voor jeugd en levensbrede gehandicaptenzorg 	VWS
7. Rijk als organisatie	<ul style="list-style-type: none"> Ieder ministerie een plan van aanpak werkgelegenheid Toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid van Rijkskantoren Alle overheidswebsites toegankelijk Meer maatschappelijk verantwoord inkopen 	BZK
Gemeenten	<ul style="list-style-type: none"> 25 koplopers onder gemeenten Organisatie leernetwerken / zwaan-kleef-aan-effect Ondersteuning bij opstellen lokale inclusieagenda's 	VNG
(Bedrijfs) sectoren	<ul style="list-style-type: none"> Actieplannen in diverse sectoren (bereik 50.000 ondernemers) Opzetten lokale toegankelijkheidspilots 	VNO-NCW en MKB-Nederland

V Overzicht van juridische instrumenten t.b.v. de uitvoering van het programma

VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

Opgesteld op 13 december 2006 op het hoofdkantoor van de Verenigde Naties in New York. Door Nederland geratificeerd op 14 juli 2016. Doel van dit Verdrag is ‘het volledige genot door alle personen met een handicap van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid te bevorderen, beschermen en waarborgen, en ook de eerbiediging van hun inherente waardigheid te bevorderen.’¹¹

Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (WGBH/CZ)

Deze wet wil ‘deelneming op gelijke voet aan het maatschappelijke leven bevorderen en mensen beschermen tegen discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte’. De WGBH/CZ verplicht overheden, organisaties en bedrijven om doeltreffende aanpassingen te verrichten (artikel 2). Daarnaast roept de wet op om geleidelijk zorg te dragen voor de algemene toegankelijkheid voor personen met een handicap of chronische ziekte (artikel 2a). Alleen wanneer deze bepalingen voor de uitvoerende een onevenredige belasting vormen, gelden deze verplichtingen niet.¹²

Besluit toegankelijkheid

Het Besluit Toegankelijkheid roept sectoren op om in een actieplan te beschrijven hoe de sector werkt aan het verbeteren van de toegankelijkheid voor mensen met een handicap of chronische ziekte. Deze actieplannen worden naar de minister van VWS gestuurd, zodat hij de voortgang binnen de sectoren kan monitoren.¹³

Wettelijke verantwoordelijkheid gemeenten (amendement Van der Staaij – Bergkamp)

Gemeenten hebben een belangrijke rol bij de uitvoering van het VN-Verdrag, vooral omdat zij meer taken en verantwoordelijkheden hebben gekregen met betrekking tot mensen met een handicap of chronische ziekte. Dit amendement regelt dat gemeenten in de periodiek vast te stellen plannen op grond van de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet beschrijven hoe zij op basis van de lokale situatie willen werken aan implementatie van het VN-Verdrag. Concreet kan dit worden uitgewerkt in een lokale inclusie agenda. De indieners van het amendement stellen uitdrukkelijk dat mensen met een beperking en hun vertegenwoordigende organisaties bij het opstellen van het beleid worden betrokken.¹⁴

¹¹ <http://bit.ly/vn-verdrag>

¹² <http://bit.ly/wgbh-cz>

¹³ <http://bit.ly/besluit-toegankelijkheid>

¹⁴ <http://bit.ly/vdstaaij-bergkamp>

5.

Monitoring

De ambitie van dit programma is dat mensen met een beperking meer naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving, net als ieder ander. Hoofddoel van het programma is dat mensen met een beperking merkbaar minder drempels gaan tegenkomen die het meedoen in de weg staan. De monitoring zal zich richten op het effect van ieders inzet binnen dit programma om deze ambitie stapsgewijs te verwezenlijken en dit hoofddoel te realiseren. De monitoring van het programma levert kennis en inzichten op om de inzet in het programma indien nodig tussentijds bij te sturen.

De effecten van dit programma monitoren wij op verschillende manieren:

Ervaringen van mensen met een beperking zelf centraal

Er komt een centrale monitor die toeziet op de vraag of mensen meer naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen in de samenleving. Dit is een monitor op de overkoepelende ambitie van het programma. Deze monitor neemt de ervaringen en beleving van mensen met een beperking zelf als uitgangspunt. In deze monitor richten we ons nadrukkelijk op de optelsom van ervaringen van mensen in het dagelijkse leven. Bijvoorbeeld op het gebied van wonen, werk, onderwijs, vervoer en voorzieningen in de eigen omgeving. Centrale vraag in deze monitor is: ervaren de mensen zelf dat zij beter naar wens en vermogen kunnen meedoen?

-
- Mijlpaal is om voor het einde van 2018 een nulmeting samen te stellen op basis waarvan de ontwikkeling van de ervaringen van mensen gedurende het programma kan worden gevolgd. Bij het opzetten van deze nulmeting zal ook zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van bestaande gegevens over de ervaringen van mensen.
-

Voortgang van maatregelen in de actielijnen

De actielijnen van het programma worden specifiek gemonitord. Deze monitors geven zicht op de voortgang van de maatregelen in elke actielijn en het realiseren van het doel van het programma. Centrale vraag in deze monitor is: worden er resultaten geboekt waardoor mensen minder drempels ervaren? Per actielijn wordt bekeken op welke wijze het beste in beeld kan worden gebracht welke resultaten worden behaald. Per actielijn zal verschillen op welke wijze dat kan plaatsvinden. Soms zal het gaan om concrete cijfers over behaalde resultaten, soms om hoe de doelgroep een resultaat ervaart. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het aantal reguliere banen voor mensen met een beperking, ervaringen van leerlingen en studenten in het onderwijs, het percentage toegankelijke (trein)reizen, het percentage toegankelijke stemhokjes of een indicatie van het aantal toegankelijke websites en apps.

Procesindicatoren bij de uitvoeringsstrategie

Daarnaast zijn er procesindicatoren die een indicatie geven of de uitvoeringsstrategie van dit programma bijdraagt aan het verwezenlijken van de ambitie en het behalen van het doel van het programma. Deze indicatoren geven bijvoorbeeld inzicht in de vraag of de landelijke beweging naar toegankelijkheid en participatie op gang komt. Hier wordt bijvoorbeeld gekeken naar de samenwerking die in de actielijnen tussen de Rijksoverheid en partners in het land ontstaat. Of er een goede dialoog met ervaringdeskundigen plaatsvindt. Maar bijvoorbeeld ook naar het aantal gemeenten dat het ontwikkelen van inclusieagenda's opneemt in de collegeakkoorden. En het aantal actieplannen uit de sectoren, inclusief het aantal ondernemers dat met deze actieplannen wordt bereikt.

Operationalisering

De operationalisering van de monitoring wordt gaandeweg het programma uitgevoerd. Hierbij wordt de samenwerking gezocht met partijen die relevante (ervarings)kennis en data ten behoeve van de monitoring kunnen ontsluiten.

We realiseren ons dat de verschillende onderdelen van de monitoring niet noodzakelijkerwijs een eenduidig beeld zullen geven. Gebouwen kunnen beter fysiek toegankelijk zijn of informatie kan begrijpelijker worden gepresenteerd, maar toch kunnen mensen met een beperking zelf nog steeds ervaren dat zij nog niet op gelijke voet kunnen meedoen in de samenleving. Gedurende het programma moet dan ook steeds aandacht zijn voor de dialoog met de doelgroep die ons, naast de informatie die uit de monitoring komt, een spiegel kan voorhouden voor de vraag of we de juiste dingen doen.

Bovendien is ook met het oog op de monitoring van belang om te beseffen dat de opdracht van het VN verdrag een continue opdracht is die ook na deze kabinetperiode blijft bestaan. Dit programma geeft in de periode 2018-2021 een gerichte impuls. Met het monitoren van het programma ontstaat meer kennis over aanvullende of resterende drempels die het meedoen in de weg blijven staan. Ook ontstaat meer inzicht over welke aanvullende inzet en maatregelen in het vervolg nodig is om deze drempels te slechten.

6.

Planning

Planning

Met de implementatie van het VN-Verdrag willen we een andere manier van denken en doen in de samenleving creëren. Met dit programma geven we in de periode 2018-2021 een concrete en gerichte impuls aan de maatschappelijke opgave om te komen tot een betere inclusieve samenleving.

De maatregelen in de actielijnen kennen elk een eigen planning. Waar mogelijk is in de actielijnen opgenomen wanneer (tussen)resultaten te verwachten zijn. Zoals in hoofdstuk 2 van het programma aangegeven zal daarnaast aandacht zijn voor de lange termijnopdrachten uit het VN-verdrag.

Zoals toegezegd zal jaarlijks aan de Kamer worden gerapporteerd over de voortgang van het programma. Dat zal ieder jaar vóór de zomer gebeuren.

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Bezoekadres

Parnassusplein 5 | 2511 vx Den Haag

Postadres

Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag

Telefoon 070 340 79 11

Telefax 070 340 78 34

www.rijksoverheid.nl

juni 2018